

УДК 371.782

DOI <https://doi.org/10.34142/27091805.2023.4.02.03>© **Олександр Кім**

доктор філософії, заступник директора
Харківського ліцею № 181 «Дьонсурі»,
Харків, Україна

email: kim.sungdai@yahoo.com<https://orcid.org/0000-0002-9570-5243>

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗРАЗКІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

(НА ПРИКЛАДІ КОМБІНОВАНОГО УРОКУ В 6-МУ КЛАСІ

З ПЛАНОВОЇ ТЕМИ «Рондо»)

У статті висвітлено сутність інтегративних процесів у сучасній загальноосвітній школі, зокрема через огляд досліджень вітчизняних та зарубіжних спеціалістів у галузі міжпредметних зв'язків на уроках музичного мистецтва.

Значимість статті полягає в узагальненні сутнісних категорій інтегративного та міжпредметного процесів в умовах сучасної загальноосвітньої школи (на прикладі комбінованого уроку у 6 класі за плановою темою «Рондо»). Розкрито перелік основних напрямів реалізації засобів інтеграції в українській загальноосвітній школі та в країнах Сходу. Встановлено, що питання інтеграції із широким залученням матеріалів предметів гуманітарного циклу є об'єктом уваги педагогів-науковців України та світу. Розглянуто різні форми, методи та рівні інтеграції міжпредметних зв'язків на прикладі комбінованого уроку із запланованої теми «Рондо» програми з предмету «Музичне мистецтво» для 6 класу загальноосвітнього навчального закладу (зв'язки між предметами: музика, література, історія, кіно, театр, фізика). Під час уроку у формі презентації було продемонстровано фрагменти фільмів «Амадей», «Моцарт і Сальєрі» (три екранізації різних років), «Одруження Фігаро». Наводяться факти з біографії Моцарта, Сальєрі, Бомарше, Бенджаміна Франкліна; відомості про події війни за незалежність Сполучених Штатів Америки, діяльність Бомарше як винахідника і підприємця, діяльність Франкліна як політика, дипломата, бізнесмена, океанографа і фізика. Репрезентовано урок у формі рольової «суддівської гри», де між учнями були розподілені ролі обвинувача, захисника, свідка. Результат уроку показав, що можна створити цілісну картину явищ. Висвітлено питання формалізації співпраці викладачів різних дисциплін і спеціалістів вищих навчальних закладів для вдосконалення інтеграційних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах на рівні творчих груп чи навіть методичних об'єднань.

Ключові слова: Лакримоза, Серенада, Реквієм, Моцарт, Бомарше, геній, злочин, міжпредметні зразки, музичне мистецтво

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

Концепція Нової української школи передбачає виховання особистості, яка увібрала в себе весь історичний досвід світу, здатна працювати в одному колективі, вміє поєднувати набуті знання, навички та вміння за спільними ознаками, знаходити подібність у різних проявів життя, вивчати всі сфери діяльності людини.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні інтеграція, яка з використанням міжпредметних і міждисциплінарних зв'язків забезпечує формування цілісного і водночас багатоаспектного образу світу та поєднує різноманітні форми відображення дійсності, є

головним чинником у системі виховання і навчання, який забезпечує виконання цього завдання. Однак питання реалізації міжпредметного і міждисциплінарного підходу на практиці залишаються значною мірою недостатньо визначеними. Яким конкретно має бути міждисциплінарне навчання, які особливості навчального середовища можуть підтримувати такий тип навчання, і як визначити, чи досягнуто його мету? Для реалізації цілей міждисциплінарної наукової освіти важливим чинником є систематизація, яку ми описуємо та оцінюємо в змісті міждисциплінарного навчання.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Інтеграційні процеси в освіті наразі є предметом

спільної уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників з галузі освіти і виховання. Задля цього актуальною визначено проблему побудови освітнього процесу, із залученням вітчизняних та світових культурних надбань, різних видів мистецтв, що потребує перебудову змісту, організації, оцінювання якості освітнього процесу тощо, (Савчин, Ясеницька, 2019).

Значне місце у дослідженнях при цьому займають питання:

- інтеграції між предметами гуманітарно-естетичного циклу одна з іншою;
- міждисциплінарної інтеграції з предметами природничо-наукового циклу (Яцина, 2021).

На уроках музичного мистецтва (або уроках мистецтва) перший підхід може бути реалізований через систему творчих завдань інтегративного типу: графічного відображення мелосу; використання елементів кольоромузики; створення ілюстрацій до вивчених пісень (Боднарук, 2021).

Естетичний розвиток учнів, їх духовне збагачення також реалізуються шляхом міждисциплінарних зв'язків і при вивченні української літератури (Головченко, 2020).

Міждисциплінарна змістовна лінія «Культурна самосвідомість» у навчальних програмах з історії так само спрямована на розвиток школяра як особистості, яка розуміє роль культури у формуванні мислення, усвідомлює зміни різних культур упродовж історії, має уявлення про різноманітність культур та їх особливості, цінує свою культуру і культурну багатоманітність світу (Журба, 2020).

Міждисциплінарні зв'язки, об'єднання різних предметів в єдиний курс вважаються при цьому дієвим засобом розвантаження учнів (Утіна, 2018). При цьому розширити можливості навчального середовища задля задоволення й розвитку пізнавальних інтересів учнів молодшого віку дозволяє використання інноваційно-інформаційних технологій (Потапчук, 2019).

Загалом, підвищення узгодженості на вступному рівні потенційно може допомогти учням побачити зв'язки між науковими ідеями, з якими вони зазвичай стикаються на окремих курсах, і побудувати більш надійні концептуальні рамки для міркувань про ряд явищ (Gouvea, 2013).

Корисним у вирішенні питань інтеграції в освіті і вихованні є вивчення досвіду у педагогічних системах країн Сходу. Так, наприклад, до системи естетичного виховання школярів у Китайській Народній Республіці широко залучено такі предмети, як еко-

номіка, історія, природознавство, географія, політологія, математика, мова та література (Іонова, Лупаренко, Лахмотова, 2020).

У Республіці Корея в останні десятиліття інтегративні процеси в освіті набули значно більшого масштабу. Завданням інтеграції вважається не просто використання міждисциплінарних зв'язків у плануванні поточного уроку з окремої дисципліни, а розробка цілісної програми, де у межах одного інтегрованого курсу розглядаються питання з різних галузей знань. Названа тенденція в оригінальному звучанні визначається як 융합교육 (юн-хаб-кьо-юк) і включає два слова: 융합 (юн-хаб: злиття, синтез) і 교육 (кьо-юк: навчання/виховання), але у публікаціях європейськими мовами використовується термін «конвергенція» (신동희, 2012).

Вітчизняні і зарубіжні дослідники, однак, зазначають, що найбільш сприятливі умови для вирішення завдань інтеграції мають саме учителі музики, оскільки саме вона поєднує різноманітні види мистецтва. Але при цьому констатується брак кваліфікованих спеціалістів в галузі мистецтва у переважній більшості навчальних закладів (Янься, 2022) і недостатність годин з предметів мистецької галузі для реалізації навчального змісту мистецької освіти (Савчин, Ясеницька, 2019).

Формулювання цілей та завдань статті. Навести приклад інтегрованого уроку на планову тему «Рондо» у програмі предмету «Музичне мистецтво» для 6-го класу загальноосвітньої школи, розробленого з використанням результатів дослідження вітчизняних і зарубіжних публікацій. З урахуванням названої вище проблеми щодо кваліфікації спеціалістів з окремих дисциплін до розробки уроку було залучено декілька вчителів з різних предметів у співпраці з викладачами вишів.

Виклад основного матеріалу. Комбінований урок з музичного мистецтва для 6 класу «Доля генія» було проведено у 6-му класі Харківської спеціалізованої школи I-III ступенів № 181 «Дьонсурі» відповідно до теми «Рондо» у програмі предмету «Музичне мистецтво» для 6-го класу загальноосвітньої школи. Згідно з планом на уроці було передбачене знайомство з «Лакримозою» з «Реквієму» і «Маленькою нічною серенадою» В. А. Моцарта.

Міждисциплінарні зв'язки: музика, література, історія, кінематограф, театр, фізика.

Устаткування:

- портрети В. Моцарта, А. Сальєрі, К. Бомарше;
- комп'ютер;
- план-конспект уроку;

- ТСО: аудіо-записи, відео-записи, презентація уроку.

Зважаючи на значну кількість міжпредметних зв'язків, урок було проведено протягом двох академічних годин у поєднанні з уроком з зарубіжної літератури.

Формою проведення уроку була демонстрація презентації.

На першому слайді презентації як епіграф було наведено текст з маленької трагедії «Моцарт і Сальєрі» в українському перекладі (Грязнов):

«Надзвичайна глибина!

Яка сміливість, сила, досконалість!

Ти, друже, бог і сам того не знаєш... »

Перед оголошенням теми уроку задля мотивації навчальної діяльності учнів, вчитель запропонував їм зіграти у гру «Що, де, коли?», поставивши таке запитання:

Зіграв когось, хто вже зіграв колись їм зіграну вже роль.

І двічі був отруєн тим, що влив комусь він вже по тім.

Життя – це гра. У грі митець – себе зіграв він під кінець.

Аж ось ім'я його кричить: Не винуватий він! Мовчить!!!

Аби навести учнів на відповідь вчитель запропонував згадати, як англійською мовою буде «не винуватий»? І коли хтось з учнів назвав «innocent», вчитель запитав: а чи є схоже ім'я? Зважаючи на значне неспівпадіння фонетики і граматики в англійській мові (innocent – інна́сент), вчитель назвав оригінальне латинське слово «innocens» (іннокенс) (Трофимук, 2021) запустив коротку збірку фрагментів з фільму-опери «Моцарт і Сальєрі» (Ризької кіностудії, 1957 року).

Після оголошення теми, мети уроку і понять «рондо», «реквієм» вчитель оголосив про форму проведення уроку: «Урок-суд».

На закріплення матеріалу попереднього уроку «Веснянка» було продемонстровано відповідний фрагмент українського мультфільму, після чого вчитель охарактеризував музику геніального австрійського композитора Вольфганга Амадея Моцарта як легку і світлу, як «Веснянки».

Назвавши тему уроку «Доля генія», вчитель запитав: Кого ж або що ми називаємо «генієм»?

На відповідних слайдах було продемонстровано значення терміну слів «геній», «творчий»:

- У давньогрецькій міфології геній: дух – покровитель людини, пізніше – взагалі уособлення добрих і злих сил (добрий геній, злий геній);

- У сучасній мові – вища творча здатність; людина, здатна створювати нові, унікальні творіння, пізніше визнані «шедеврами»;

- Слово «творчий» означає здатність створювати щось нове, оригінальне, а не просто повторювати кимось уже вчинене.

Далі, за словами вчителя:

Одним з визнаних геніїв в музиці є Вольфганг Амадей Моцарт. Він народився 27 січня 1756 року у Зальцбурзі. Музичні здібності Моцарта проявилися в дуже ранньому віці, коли йому було близько трьох років. Його батько Леопольд був одним з провідних європейських музичних педагогів. Батько навчив Вольфганга основам гри на клавесині, скрипці і органі. Більшість творів Моцарта – світлі, легкі, оптимістичні. Наприклад, «Маленька нічна серенада», написана в 1787 році.

Сьогодні ми прослухаємо частину, яка називається «Рондо».

Рондо (від фр. Rondeau – «коло», «рух по колу») – музична форма, в якій неодноразові (не менше 3-х) проведення головної теми (рефрену) чергуються з відмінними один від одного епізодами. Є найбільш поширеною музичною формою з рефреном (див. схему №1).

Отже, Вольфганг Амадей Моцарт, «рондо» з «Маленької нічної серенади» (прослуховування).

Далі, за словами вчителя.

Але найбільш відомий твір Моцарта, мабуть, – «Реквієм». «Реквієм» – заупокійна католицька меса (обідня). І доля розсудила так, що це – останній, недописаний твір. Тільки половина його повністю написана самим композитором. Друга половина по залишених їм начерках дописана вже його учнем Зюсмайром. Настрій «Реквієму» дуже не схожий на інші твори Моцарта. Це, а також обставини смерті і таємного похорону композитора багатьох наштотували на думку, що насправді Моцарт був отруєний іншим відомим композитором того часу Антоніо Сальєрі.

Хто з вас дивився вже фільм відомого американського режисера Мілоша Формана «Амадей», який був знятий за мотивами однойменної п'єси Пітера Шеффера?

Перегляд заключного фрагменту фільму «Амадей», у якому звучить «Лакримоза».

В історії музики є традиційним, коли музичний твір народжується або по слідах історичних подій, або на основі літературних творів: опери, балети, ораторії. «Реквієм» Моцарта, якщо не єдине, то принаймні – перше порушення цього правила. Тут музичний твір

В узагальненому вигляді схема форми така:

A - B - A - C - A - ... - A

Рондо, як і пісня, складається з куплетів і рефренів (приспівів): розрізняють:

Мале рондо, яке в свою чергу ділять на:

однотемне

A	—	хід	—	A
T		→		T

двотемне

A	—	хід	—	B	—	хід	—	A
T		→		не T		→		T

Велике рондо, яке в свою чергу ділять на регулярне:

A → B → A → C → A → ... A

регулярне з повторенням побічних тем:

A	→	B	→	A	→	C	→	A	→	B	→	A
T		D		T		S		T		T		T

нерегулярне:

AB → C → A → BC → BA

сонатна форма з епізодом замість розробки:

A	→	B	→	C	→	A	→	B
(ГП)		(ПП)		(епізод)		(ГП)		(ПП)

надихнув істориків, психологів, криміналістів, письменників і кінематографістів.

Перегляд сцени з отруєнням Моцарта в одному з названих вище фільмів.

Отже, у нас на очах було задумано і здійснено лиходійство. І зараз я хочу представити вам суддю, обвинувача і захисника (називає учнів). Слово звинуваченням.

Обвинувач: Звичайно, те, що ми зараз побачили – це тільки екранізація літературного твору. Хтось міг би сказати, що Пушкін вигадав свою історію, спираючись тільки на визнання Сальєрі, зроблене ним в хворобливому стані.

Але сучасні дослідження показали що Моцарт дійсно був отруєний, і визнання Сальєрі – не плід хвороби.

Суддя: Слово захисту.

Захисник: Звичайно, захист не може заперечувати самого факту злочину. Але ми маємо неспростовні докази того, що у обвинуваченого Антоніо Сальєрі є пом'якшувальні обставини. Прошу зачитати показання обвинуваченого.

Сальєрі: Немає, кажуть, правди на землі,

Проте немає й вище. Це для мене

Беззаперечно, як звичайна гама...

Де ж правота, коли священний дар,

Коли безсмертний геній ти послало

Не в нагороду за труди і муки,

За старанність і віддану любов,

А увінчало голову безумця,

Завзятого гульвіси?..

Навіщо він? Неначе херувим,

Він декілька пісень заніс із раю,

Щоб породить безкрилі поривання

В нас, дітях праху, й знову відлетіть!

Так відлітай же! чим скоріш, тим краще.

(Грязнов)

Захисник: Ми бачимо, що обвинувачений боровся за справедливість, за те, щоб визнання і слава належали трудівникам, а не ледарям.

Обвинувач: Але Моцарт зовсім і не був ледарем. Якби не його працьовитість, якби не заняття музикою з дитинства, його талант ніколи не розкрився б.

Захисник: Але Сальєрі міг і не знати про це.

Сальєрі: ...Сльози

Я вперше ллю: і боляче, й приємно,

Немов тяжкий обов'язок відбув...

(Грязнов)

Ми бачимо, що особистої заздрості до Моцарта у нього не було. Що їм рухав тільки обов'язок.

Обвинувач:

Моцарт: ...Чи правда то, Сальєрі,

Що Бомарше когось-там отруїв?

Сальєрі: Не думаю: він надто був смішним

Для ремесла такого.

Моцарт: Він же геній,

Як ти та я. А геній і злодійство –

То речі несумісні. Чи не правда?

(Грязнов)

Тут ми бачимо зовсім інший настрій обвинуваченого. Він вважає себе великим – і йому можна те, чого не можна «смішному» Бомарше.

Суддя: Суд вислухав обидві сторони і виходить для наради.

Учитель: Поки суд приймає рішення, скажіть: хто знає, ким був Бомарше?

П'єр Огюстен Карон де Бомарше – видатний французький драматург, а також винахідник деталі, яка зробила роботу годинників більш точною і яку досі використовують у механічних годинниках.

І ще, Бомарше був власником компанії, яка за дорученням французького короля постачала зброю американським повстанцям у Війні за незалежність. Ця частина життя Бомарше дуже детально представлена у романі видатного німецького письменника Ліона Фейхтвангера «Лисиці у винограднику», назва якої у першому виданні була з приписом «Зброя для Америки» (Die Füchse im Weinberg (in der Erstauflage 1946 auch unter dem Titel Waffen für Amerika erschienen).

Перемовини з американської сторони вів Бенджамін Франклін – єдиний з трьох батьків-засновників США, який підписав усі три вирішальних документи: Декларацію незалежності, Конституцію США і Версальський мирний договір, у якому Велика Британія визнавала незалежність США. Але, так саме, як і Бомарше, Франклін був людиною з досить широким колом інтересів, і є відомий своїми дослідженнями океанських течій і атмосферної електричності.

Як вже було сказано, Сальєрі написав оперу за п'єсою Бомарше «Тарар». Моцарт написав оперу за «Весіллям Фігаро» Бомарше. І як поєднання багатьох зі сказаного сьогодні подивіться частину з фільму-спектаклю «Весіллям Фігаро», у якому заключний фрагмент-мораль за текстом Бомарше виконується під музику з «Маленької нічної серенади» Моцарта. На етапі закріплення навчального матеріалу уроку вчитель проводить аналіз твору В.А. Моцарта «Лакримоза» за схемою:

Який тип хору виконує «Лакримоза»?

- Змішаний;
- Жіночий;

- Чоловічий;
- Дитячий

Який тип оркестру виконує «Маленьку нічну серенаду»?

- Симфонічний;
- Камерний;
- Народний;

В якому місті народився Вольфганг Амадей Моцарт?

- Відень;
- Дрезден;
- Зальцбург;
- Бонн.

Підсумки уроку:

- особливості музичного стилю;
- які назви інструментів запам'ятали;
- назвіть імена діячів музичного мистецтва.

Наприкінці уроку вчитель може розповісти учням, що «Весілля Фігаро» є другий твір Бомарше з трилогії, де першим був «Севільський цирульник», за мотивами якого також було написано оперу Джоаккіно Россіні, а третій твір «Злочинна мати, або другий Тартюф», дія якого відбувається вже у революційній Франції, є мало відомим, може саме тому, що не знайшов відображення у музичному творі.

Висновки. Проаналізовано основні дослідження і публікації з проблеми міжпредметної інтеграції у загальноосвітній школі. Розкрито сутність базових категорій щодо інтегративних процесів в умовах су-

часної загальноосвітньої школи.

Обґрунтовано необхідність співпраці вчителів з різних предметів і освітніх циклів задля створення в учнів цілісного розуміння цивілізаційних цінностей у сучасному світі. Доведено, що віддзеркалення багатьох подій і явищ природи і суспільства засобами музичного мистецтва ефективно сприяють досягненню цілей освіти і виховання, сформульованих у Концепції Нової української школи.

Перспективи подальших досліджень.

З огляду на досвід розробки представленого уроку можна зазначити як доцільне обговорення у наукових виданнях питання формалізації кооперації викладачів різних дисциплін і фахівців з вишів задля вдосконалення інтегративних процесів у загальноосвітній школі на рівні творчих груп, або, навіть, методичних об'єднань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Kominarets, T., Fomin, V., Bieloliptseva, O., Tkachenko, M., Malykhin, A., & Pryshliak, O. (2022). Strategic Tasks of Contemporary Education: Formal, Nonformal, Informal. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 394-407. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/647>
- Gouvea, J. S., Sawtelle, V., Geller, B. D., Turpen, C. A. (2013) Framework for analyzing interdisciplinary tasks: implications for student learning and curricular design. *CBE Life Sci Educ.*, 1;12(2):187-205. <https://doi.org/10.1187/cbe.12-08-0135>
- Беземчук, Л., & Фомін, В. (2021). Формування інтеграційно-педагогічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах магістратури. *Professional Art Education*, 2(1), 12-19. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02>
- Беземчук, Л., & Фомін, В. (2022). Методика підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва (на прикладі матеріалів віртуальної екскурсії «Григорій Сковорода – митець, філософ, просвітитель»). *Новий Колегіум*, 4(109), 59–66. <https://doi.org/10.30837/nc.2022.4.59>
- Боднарук, І. М. (2021). Організація художньо-творчої діяльності учнів на уроках музичного мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2(101) 2.-2021. 6-13. https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-101-2_2-6-13
- Головченко, Н. (2020) Зміст, проблеми та перспективи вивчення теорії літератури в системі міжпредметних

зв'язків в 11-му класі ліцею. *Український педагогічний журнал*, 4, 169-179. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-169-179>

Грязнов, О. Моцарт і Сальєрі (переклад українською). *Бібліотека зарубіжної літератури*. <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8861>

Журба, О. В. (2020) Умови реалізації міжпредметної змістової лінії «культурна самосвідомість» у процесі навчання історії. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 71, 1, 204-208. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.71-1-37>

Іонова, О., Лупаренко, С., Лахмотова, Ю. (2020) Інтегрований підхід до естетичного виховання школярів у КНР. *Освітологічний дискурс*, 1(28), 143-154. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.1.12>

Лощков, Ю. (2021). Соціокультурні процеси трансформації сучасної музичної освіти України. *Professional Art Education*, 2(2), 22-30. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.02.03>

Потапчук, Т. (2019) Використання інноваційно-інформаційних технологій на уроках музичного мистецтва. *Інноватика у вихованні*, 9, 17-25. <https://doi.org/10.35619/iiu.v0i9.129>

Савчин Г. В., Ясеницька, Ж.В. (2019) Сучасні тенденції мистецької освіти у початковій школі. *Молодий вчений*, 7 (71), 58-61. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-7-71-13>

Трофимук, М., Трофимук, О. (2021) Латинсько-український словник. Львівська Богословська Академія, 702

Утіна, А. М. (2018) Інтегративні зв'язки між сольфеджіо і англійською мовою. *Музичне мистецтво і культура*, 27-1. 310-322. <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2018-27-1-310-323>

Фомін, В., Юаньвень, Л., & Фейфань, Т. (2022). Естетичний смак як складова творчого самовираження майбутніх фахівців мистецької галузі в закладах вищої освіти КНР. *Теорія та методика навчання та виховання*, 0(53), 113-128. <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.53.10>

Янєся, Ван. (2022). Витоки ідеї інтеграції та міжпредметних зв'язків в музичній освіті школярів. Актуальні питання гуманітарних наук, 54, 1, *Педагогіка*. 256-261. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/54-1-38>

Яцина, С. М. (2021) Реалізація інтегрованих міжпредметних зв'язків на уроках рідної мови в новій українській школі. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія «Педагогічні науки», 155-160. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2021-2-155-160>

신동희, 김정우, 김래영, 이종원, 이현주, 이정민. 융합형 교사 교육 프로그램 개발 연구. *교과교육학연구*, 16(1), 371-398. [Розробка конвергентної програми виховання для вчителів (2012). Сін Донг-хе та ін. *Навчальні програми*, 16, 1, 371-398]

REFERENCES

Kominarets, T., Fomin, V., Bieloliptseva, O., Tkachenko, M., Malykhin, A., & Pryshliak, O. (2022). Strategic Tasks of Contemporary Education: Formal, Nonformal, Informal. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 394-407. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/647> [in English]

Gouvea, J. S., Sawtelle, V., Geller, B. D., Turpen, C. A. (2013) Framework for analyzing interdisciplinary tasks: implications for student learning and curricular design. *CBE Life Sci Educ.*, 1;12(2):187-205. <https://doi.org/10.1187/cbe.12-08-0135> [in English]

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2021). Formuvannya intehratsiyno-pedahohichnykh umin' maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v umovakh mahistratury [Formation of integration-pedagogical skills of future music teachers in the conditions of the master's degree]. *Professional Art Education*, 2(1), 12-19. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02> [in Ukrainian]

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2022). Metodyka pidhotovky maybutnikh vchyteliv muzychnoho mystetstva (na prykladi materialiv virtual'noyi ekskursiyi «Hryhoriy Skovoroda – mytets', filosof, prosvitytel») [Methods of training future teachers of musical art (on the example of the materials of the virtual excursion «Gryhoriy Skovoroda - artist, philosopher, educator»)]. *Novyy Kolehium*, 4(109), 59–66. <https://doi.org/10.30837/nc.2022.4.59> [in Ukrainian]

Bodnaruk, I. M. (2021). Orhanizatsiia khudozhno-tvorechoi diialnosti uchniv na urokakh muzychnoho mystetstva [Organization of artistic and creative activities of students in music lessons]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 2(101) 2.-2021. 6-13. https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-101-2_2-6-13 [in Ukrainian]

Holovchenko, N. (2020) Zmist, problemy ta perspektyvy vyvchennia teorii literatury v systemi mizhpredmetnykh zviazkiv v 11-mu klasi litseiu [Content, problems and prospects of studying the theory of literature in the system of interdisciplinary connections in the 11th grade of the lyceum]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 4, 169-179. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-169-179>

org/10.32405/2411-1317-2020-4-169-179 [in Ukrainian]

Hriaznov, O. Motsart i Salieri (pereklad ukrainskoiu) [Mozart and Salieri (translation into Ukrainian)]. Biblioteka zarubizhnoi literatury. <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8861> [in Ukrainian]

Ionova, O., Luparenko, S., Lakhmotova, Yu. (2020) Intehrovanyi pidkhid do estetychnoho vykhovannia shkoliariv u KNR [An integrated approach to the aesthetic education of schoolchildren in the People's Republic of China]. *Osvitohichnyi dyskurs*, 1(28), 143-154. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.1.12> [in Ukrainian]

Loshkov, Yu. (2021). Sotsiokul'turni protsesy transformatsiyi suchasnoyi muzychnoyi osvity Ukrayiny [Sociocultural processes of transformation of modern music education in Ukraine]. *Professional Art Education*, 2(2), 22-30. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.02.03> [in Ukrainian]

Potapchuk, T. (2019) Vykorystannia innovatsiino-informatsiinykh tekhnolohii na urokakh muzychnoho mystetstva [Use of innovative information technologies in music lessons]. *Innovatyka u vykhovanni*, 9, 17-25. <https://doi.org/10.35619/iu.v0i9.129> [in Ukrainian]

Savchyn H. V., Yasenyska, Zh.V. (2019) Suchasni tendentsii mystetskoi osvity u pochatkovii shkoli [Modern trends in art education in primary school]. *Molodyi vchenyi*, 7 (71), 58-61. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-7-71-13> [in Ukrainian]

Sin Dong-hui, Gim Jeong-u, Gim Rae-yeong, I Jong-won, J Hyeon-ju, I Jeong-min. Yung-hap-hyeong gyo-sa gyo-yuk peuro-geu-raem gae-bal yeon-gu. *Gyo-gwa-gyo-yuk-hak-yeon-gu*, 16(1), 371-398. 2012 [in Korean]

Trofymuk, M., Trofymuk, O. (2021) Latynsko-ukrainskyi slovnyk [Latin-Ukrainian dictionary]. *Lvivska Bohoslovska Akademiia*, 702 [in Ukrainian]

Utina, A. M. (2018) Intehratyvni zviazky mizh solfedzhio i anhliiskoiu movoiu [Integrative relations between solfeggio and the English language]. *Muzychne mystetstvo i kultura*, 27-1. 310-322. <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2018-27-1-310-323> [in Ukrainian]

Fomin, V., Yuan'ven', L., & Feyfan', T. (2022). Estetychnyy smak yak skladova tvorchoho samovyrazhennya maybutnikh fakhivtsiv mystets'koyi haluzi v zakladakh vyshchoyi osvity KNR [Aesthetic taste as a component of creative self-expression of future art specialists in higher education institutions of the People's Republic of China]. *Teoriya ta metodyka navchannya ta vykhovannya*, 0(53), 113-128. doi: <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.53.10> [in Ukrainian]

Yansia, Van. (2022). Vytoky idei intehratsii ta mizhpredmetnykh zviazkiv v muzychnii osviti shkoliariv [Origins of the idea of integration and interdisciplinary connections in music education of schoolchildren]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 54, 1, *Pedahohika*. 256-261. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/54-1-38> [in Ukrainian]

Yatsyna, S. M. (2021) Realizatsiia intehrovanykh mizhpredmetnykh zviazkiv na urokakh ridnoi movy v novii ukrainskii shkoli [Implementation of integrated interdisciplinary connections in native language lessons in a new Ukrainian school]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriiia «Pedahohichni nauky»*, 155-160. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2021-2-155-160> [in Ukrainian]

Zhurba, O. V. (2020) Umovy realizatsii mizhpredmetnoi zmistovoi linii «kulturna samosvidomist» u protsesi navchannya istorii [Conditions for implementing the interdisciplinary content line «cultural self-awareness» in the process of learning history]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 71, 1, 204-208. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.71-1.37> [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 18.10.2023
Рекомендовано до друку / Accepted: 03.11.2023

DOI <https://doi.org/10.34142/27091805.2023.4.02.03>

© **Oleksandr Kim**

Doctor of philosophy, head's assistant, music teacher Kharkiv Lyceum No. 181 «Dyonsuri», Kharkiv, Ukraine

email: kim.sungdai@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-9570-5243>

IMPLEMENTATION OF INTERSUBJECTIVE SAMPLES IN MUSICAL ART LESSONS

(ON THE EXAMPLE OF A COMBINED LESSON IN 6TH GRADE ON THE PLANNED TOPIC «RONDO»)

The article highlights the essence of integrative processes in a modern secondary school, examines the research of domestic and foreign specialists in the field of interdisciplinary connections in music art lessons.

Methods and methodology. Traditional pedagogical methods were used in the research, including analytical, comparative, retrospective, logical-systemic, chronological-structural and comparative analysis of scientific-pedagogical and art literature, educational materials, works and contributions of outstanding scholars. At the same time, the research is based on a combination of different methodological approaches, including system-activity, phenomenological, terminological and cognitive.

The scientific novelty of the article lies in the generalization of essential categories of integrative and interdisciplinary processes in the conditions of a modern comprehensive school (on the example of a combined lesson in the 6th grade on the planned topic «Rondo»).

Results. The list of the main directions of implementation of means of integration in the Ukrainian secondary school and in the countries of the East has been revealed. It has been established that the issue of integration with the wide involvement of materials of humanitarian cycle subjects is the object of attention of pedagogues-scientists of Ukraine and the world. Different forms, methods and levels integration of the inter-subject connections are considered on the example of a combined lesson on the planned topic «Rondo» of the program on the subject «Musical Art» for the 6th grade of a comprehensive educational institution (connections between the subjects: music, literature, history, cinematography, theater, physics). During the lesson, fragments of the films «Amadeus», «Mozart and Salieri» (three screen adaptations from different years), «The Marriage of Figaro» were shown in the form of a presentation. Facts from the biography of Mozart, Salieri, Beaumarchais, Benjamin Franklin are given; information about the events of the war for the independence of the United States of America, the activities of Beaumarchais as an inventor and entrepreneur, the activities of Franklin as a politician, diplomat, businessman, oceanographer and physicist. The lesson was conducted in the form of a role-playing «court game», where the roles of the accuser, the defender, and the witness were distributed among the students. The planned result of the lesson, in addition to the coverage of the planned topic, involves the creation of a complete picture of phenomena in the world at the turn of the XVIII-XIX centuries. The issue of formalizing the cooperation of teachers of various disciplines and specialists of higher educational institutions for the improvement of integration processes in general educational institutions at the level of creative groups or even methodical associations is highlighted.

Conclusions. The main studies and publications on the problem of interdisciplinary integration in secondary schools are analyzed. The essence of basic categories regarding integrative processes in the conditions of a modern comprehensive school is revealed. The need for cooperation of teachers from various subjects and educational cycles to create a holistic understanding of civilizational values in the modern world in students is substantiated. It has been proven that the reflection of many events and phenomena of nature and society by means of musical art effectively contributes to the achievement of the goals of education and upbringing formulated in the Concept of the New Ukrainian School.

Keywords: Lacrimosa, Serenade, Requiem, Mozart, Beaumarchais, genius, crime, interdisciplinary samples, musical art